

GÖÇ VE SOSYAL MEDYA: HARRAN ÜNİVERSİTESİ'NDEKİ SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN DENEYİMLERİ*

*Ayşenur Toptan***

*Mahmut Kaya****

Öz

Küreselleşmenin etkisiyle günümüzde iletişim araçları yaşamın tüm alanlarını kuşatmış durumdadır. Göç eden bireyler veya topluluklar için de dijital platformlar göçün tüm süreçleri boyunca iletişim, haberleşme, sosyalleşme, uyum ve dayanışmanın aracı olmaktadır. Diğer yandan söz konusu platformlar ayrımcılık ve çatışmanın ana mecralarındandır. Bu çalışma, göçmenler arasında nitelikli topluluk olarak kabul edilen üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım deneyimlerini konu edinmektedir. Araştırmada amaç, Suriyeli öğrencilerin dijital araçları niçin ve nasıl kullandıkları, sanal ortamda neler paylaştıkları, ev sahibi toplumun onlara karşı tutumlarını nasıl buldukları ve bunları dijital ortamlarda nasıl dile getirdiklerini tespit etmektir. Çalışmada, detaylı verilere erişmek amacıyla nitel yöntem tercih edilmiş, veri toplama araçları olarak yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada Suriyeli göçmen nüfusuna uzun süredir ev sahipliği yapan Şanlıurfa Harran Üniversitesi örneklem olarak seçilmiştir. Harran üniversitesi Suriyeli öğrenci nüfusu bakımından ön sıralarda yer alan bir üniversitedir. Araştırma ana bulgularına göre Suriyeli öğrenciler sosyal medyayı iletişim, haberleşme, iş ve meslek, enformasyon, sosyalleşme amaçlı kullanmaktadır. Bulgular dijitalleşmenin göç sahasında etkin olarak yerleştiğine işaret etmektedir. Sosyal medya platformları, göç olgusuna çeşitli boyutlarda yön veren bir araçtır. Bununla birlikte sosyal medya platformları, manipülasyon ve ayrımcılığın bir mecrası olarak da işlenmektedir. Göç sürecinde sosyal medyanın etkisinin kapsamlı incelenmesi için farklı toplulukların da araştırılması önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Göç, Dijitalleşme, Sosyal Medya, Suriyeli Üniversite Öğrencileri, Harran Üniversitesi.

*Bu çalışma 2024 yılında yapılan "Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanma Pratikleri" adlı Yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Sosyolog, melisatoptan123@gmail.com ORCID ID: 0009-0009-8974-4965

***Prof. Dr., Harran üniversitesi Sosyoloji bölümü öğretim üyesi. mahmutkaya@harran.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2728-9858

DOI: 10.70045/mejrs.1571717

Başvuru Tarihi: Ekim, 22, 2024

Kabul Tarihi: Ekim, 31, 2024

Copyright © 2020 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Güz 2024 • 9(2) • 7-26

MIGRATION AND SOCIAL MEDIA: EXPERIENCES OF SYRIAN STUDENTS AT HARRAN UNIVERSITY*

*Ayşenur Toptan***

*Mahmut Kaya****

Abstract

Today, globalisation has brought communication tools into all areas of life. For migrant individuals or communities, digital platforms are a means of communication, exchange, socialisation, adaptation and solidarity throughout the migration process. On the other hand, these platforms are one of the main channels of discrimination and conflict. This study focuses on the social media use experiences of university students, who are considered as a skilled community among migrants. The aim of the study is to find out why and how Syrian students use digital tools, what they share in the virtual environment, how they perceive the attitudes of the host society towards them and how they express them in digital environments. In the study, the qualitative method was preferred in order to access detailed data, and semi-structured interviews and document analysis techniques were used as data collection tools. Şanlıurfa Harran University, which has been hosting the Syrian immigrant population for a long time, was selected as the sample in the study. Harran University is one of the leading universities in terms of Syrian students. According to the main findings of the research, Syrian students use social media for communication, business and professional purposes, information and socialisation. The findings show that digitalisation is effectively established in the field of migration. Social media platforms are a tool to manage the migration phenomenon in different dimensions. However, social media platforms also function as a medium of manipulation and discrimination. In order to fully analyse the impact of social media in the migration process, it is important to study different communities.

Keywords: Migration, Digitalisation, Social Media, Syrian University Students, Harran University.

*This study was conducted in 2024 under the title of "Syrian University Students' Practices in Using Social Media". Produced from undergraduate thesis.

**Sociologist, melisatoptan123@gmail.com ORCID ID: 0009-0009-8974-4965

***Prof. Dr., Harran University, Sociology Department faculty member. mahmutkaya@harran.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2728-9858

DOI: 10.70045/mejrs.1571717

Received: October, 22, 2024

Accepted: October, 31, 2024

Copyright © 2020 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Autumn 2024 • 9(2) • 7-26

Giriş

Toplumsal hayatın temel bir boyutu göçtür. Göç insan gruplarının gönüllü veya zorunlu sebeplere bağlı olarak kalıcı veya geçici olarak yaptıkları yer değişikliğidir (Kaya, 2017; Lee, 1966). Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2019) göçü: “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi” olarak tanımlar. Castles ve Miller (2008) çağdaş göçü, daha konforlu ve daha kaliteli bir hayat yaşamak için insanların yaptıkları yer değişiklikleri olarak niteler. Göçler birey veya grupların savaş, açlık, eğitim, istihdam gibi amaçlarla göç etmesiyle gerçekleşebilmektedir. Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle artan iletişim ve ulaşım ağları göçü çok farklı boyutlarda etkilemektedir. Özellikle iletişimin önemli bir aracı olan medyadaki gelişimler göç süreçlerini de dönüştürmektedir. Göç sürecinde medya kritik bir hizmet görür. İki kişi arasında, yüz yüze temas olmaksızın iletişim kurma imkânı sunan medya, göçün her aşamasında birtakım kolaylıklar sağlar (Maigret, 2014). Bu süreç aynı zamanda çeşitli bilgilerin birey veya topluluklara ulaştırılıp bilgilendirilmesi ve bu hareketin duyuşsal ya da görsel olarak gerçekleştirilmesi şeklinde meydana gelir (Soydan, 2014, s. 57). Teknolojik gelişmeler sayesinde medya araçları ve iletişim biçimleri her geçen gün çeşitlenmektedir. Göçmen ağlarındaki iletişim uzun yıllar boyunca posta, ses kasetleri, telefonla iletişim ve mesajlaşma şeklinde olup çeşitli kısıtlılıklar içermekteydi. İnternetin keşfiyle başlangıçta e-posta, VoIP (İnternet Protokolü üzerinden ses) aramaları ve anlık mesajlaşma olanaklarını sağlamıştır. İnternet hızla milyonlarca insanın katkılarını bir araya getiren, onları sadece tüketici değil aynı zamanda medya içeriğinin aktif üreticileri haline getiren sosyal bir mecra'dır. Bu iletişim yolları, daha önceki iletişim biçimlerini dijitalleştirerek medyayı, daha eşzamanlı, daha ucuz, daha sık ve daha zengin hale getirmiştir. Bu durum, 'Web 2.0' olarak adlandırılmıştır. Böylelikle sosyal medya⁴, kişisel iletişim araçları olarak hizmet vermenin yanı sıra önemli bilgi dağıtım kanalları haline gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki (BİT) bu devrim, coğrafi olarak dağınık yaşayan ancak genellikle ulus ötesi ağlar aracılığıyla bağlantıda kalan göçmenler ve göçmen olmayanlar için özel bir öneme sahiptir. 'Mesafenin ölümü' göçün maliyet ve risklerini azaltmaktadır. Bu süreçte geleneksel altyapılar (demiryolları, hava limanları, istasyonlar vd.) değil, aynı zamanda elektronik-dijital altyapılar da (tabletler, uygulamalar, siteler ve platformlar) önemli hale gelmektedir (Buoncompagni, 2021; Dekker ve Engbersen, 2012). Web 2.0'in fikri ve teknolojik temelleri üzerine inşa edilen ve kullanıcı tarafından içeriğin üretilmesine ve değiş

⁴ 2019 yılında Duke Üniversitesi'nden Tom Truscott ve Jim Ellis, İnternet kullanıcılarının herkese açık mesajlar göndermesine olanak tanıyan dünya çapında bir tartışma sistemi olan Usenet'i yaratmıştı. Ancak, bugün anladığımız şekliyle Sosyal Medya dönemi muhtemelen 20 yıl kadar önce, Bruce ve Susan Abelson'un çevrimiçi günlük yazarlarını tek bir toplulukta bir araya getiren erken bir sosyal ağ sitesi olan "Open Diary" yi kurmasıyla başladı. "Weblog" terimi de ilk kez aynı dönemde kullanılmış ve bir yıl sonra bir blog yazarının şakayla karışık "weblog" ismini "blog yazıyoruz" cümlesine dönüştürmesiyle "blog" olarak kısaltılmıştır. Yüksek hızlı internet erişiminin giderek yaygınlaşması kavramın popülerliğini daha da artırdı ve MySpace (2003'te) ve Facebook (2004'te) gibi sosyal ağ sitelerinin kurulmasına yol açtı. Bu da "Sosyal Medya" terimini ortaya çıkarmış ve bugün sahip olduğu öneme katkıda bulunmuştur. Bu göz alıcı gruba en son eklenen "sanal dünyalar" oldu: üç boyutlu avatarların yaşadığı bilgisayar tabanlı simüle edilmiş ortamlar. Belki de en iyi bilinen sanal dünya Linden Lab'ın Second Life'dır Bkz. Kaplan ve Haenlein, 2010).

tokuş edilmesine imkan sağlayan bir grup internet tabanlı uygulama olan sosyal medya (Kaplan ve Haenlein, 2010), çoklu ortam (Polimedya) olarak da kavramsallaştırılmakta, küresel bir fenomen olarak nitelenmekte ve iletişim için birkaç medya biçimiyle sınırlı olan insanların artık bir düzine farklı medyaya erişimine işaret etmektedir (Madianou ve Miller, 2012).

Sosyal medya, literatürde sosyal mevcudiyet, medya zenginliği ve sosyal süreçler gibi kavramlarla analiz edilmektedir. Sosyal mevcudiyet teorisi, medyanın, iki iletişim ortağı arasında ortaya çıkmasına izin verdikleri “sosyal mevcudiyet” derecesinde - elde edilebilecek akustik, görsel ve fiziksel temas olarak tanımlanır - farklılık gösterdiğini belirtir. Sosyal mevcudiyet, ortamın yakınlığından (kişiler arası ya da aracılı) ve anındalığından (eşzamansız ya da eşzamanlı) etkilenir ve aracılı (örneğin telefon görüşmesi) iletişimlerde kişiler arası (örneğin yüz yüze tartışma) ve eşzamansız (örneğin e-posta) iletişimlerde eşzamanlı (örneğin canlı sohbet) iletişimlere göre daha düşük olması beklenebilir. Sosyal mevcudiyet ne kadar yüksek olursa, iletişim ortaklarının birbirlerinin davranışları üzerindeki sosyal etkisi de o kadar büyük olur. Medya zenginliği teorisi ise herhangi bir iletişimin amacının belirsizliği çözülmesi ve belirsizliğin azaltılması olduğu varsayımına dayanır. Medyanın sahip olduğu zenginlik derecesi, yani belirli bir zaman aralığında iletilmesine izin verdiği bilgi miktarı bakımından farklılık gösterdiğini ve bu nedenle bazı medyanın belirsizlik ve muğlaklığı çözmeye diğerlerinden daha etkili olduğunu belirtir (Kaplan ve Haenlein, 2010).

Göçmenler için sosyal medya, görece ucuz, kolay erişilebilir ve medya açısından zengin bir iletişim olanağı sunmaktadır. Bu da göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin kendi ülkeleriyle bağlarını sürdürmelerine ve ulusötesi ekonomik, sosyal ve siyasi pratiklere katılmalarına olanak sağlamaktadır. Sosyal medyanın göçte sağladığı iki temel imkân, göç ağlarının mevcut bağların ötesine yayılması ve göç yolları ve varış noktalarına ilişkin mevcut bilgilerin çeşitlenmesidir. Sosyal medyada paylaşılan bilgiler genellikle kamuya açık veya yarı kamuya açıktır. Yalnızca doğrudan hitap ettiği mevcut bir grup kişiye değil, aynı zamanda araca erişimi olan diğer kişilere de ulaşır. Bu durum sosyal medyanın teknolojik altyapısının oluşturduğu gizli bağlarla güçlü ve zayıf bağlara dayalı göç ağlarını genişletmeye olanak sağlar (Dekker, Engbersen, Klaver ve Vonk 2018; Moss, 2018). Komito (2011) yeni teknolojilerin kartopu göçünü ve ulusötesi kimliklerin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığını vurgular. Ayrıca ulusötesilik, özellikle yeni teknolojiler göçmenlerin web siteleri, tartışma listeleri ve dijital medya kullanarak toplumlarına olan bağlılıklarını ifade etmelerini sağladığından ev sahibi toplumlardaki entegrasyon, asimilasyon ve/veya çeşitlilik süreçlerinde yeni bir faktör haline gelir ve aynı zamanda uzun mesafeli sosyal ağları kolaylaştırır. Diğer yandan söz konusu teknolojik araçlar, göçmen ailelerin bir ülkeye yerleştiklerinde yaşadıkları izolasyon hissini üstesinden gelmelerinde şu dört kolaylığı sağlar: 1) yeni göçmenlere bilgi sağlamak (genellikle kendi dillerinde); 2) göçmenlerin kendi kültürel miraslarının yanı sıra varış ülkesinin kültürel uygulamalarının keşfedilmesine olanak tanımak; 3) özellikle dil edinimi alanında

öğrenme ve eğitim fırsatları sağlamak; ve 4) sosyal ağlara giriş sağlayarak ve dil edinimini teşvik ederek genç göçmenlerin okullara entegrasyonunu desteklemek (McGregor ve Siegel, 2013). Bununla birlikte sosyal medya kullanıcılarına gerçek dışı ve hatta yanlış bilgiler de sunabilir, göçmenlere olmadıkları ya da beklenenden çok farklı oldukları ortaya çıkan işler ya da partnerler önererek onları manipüle edebilir. Ayrıca dijital izler, insan kaçakçıları tarafından tehdit ve hizmet talep etmek için kullanılabilir. Bu durum bilgi güvencesizliği (*information precarity*) kavramı ile yakından ilişkilidir. Nitekim Wall ve arkadaşları Suriyeli mültecilerin ekonomik, sosyal ve politik güvencesizlikle birlikte bilgi güvencesizliği⁵ yaşadıklarını vurgular. Söz konusu araçlara erişimde dijital bir uçurumun varlığının da altı çizilmelidir (Buoncompagni, 2021; Dekker ve Engbersen, 2012; Wall, Otis Campbell ve Janbek, 2017).

Konuya ilişkin ulusal literatürde dijitalleşme, sosyal medya, göç ve çeşitli sosyal gruplar hakkında genişçe bir tartışmanın olduğu görülmektedir. Sosyal medya ve dijital araçların göç öncesi, göç süresi ve sonrasında yerleşme aşamalarında birçok işlev gördüğüne dair çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle Arap baharı sürecindeki kitlesel gösterilerde, göç eden birey ve grupların birbirleriyle iletişim kurmada, göç rotaları ve riskler hakkında bilgi alışverişinde bulunmada, köken ülkede meydana gelen olaylar ve mültecilerin durumu hakkında bilgi edinme, dijital kimlik ve toplulukların oluşumu, mültecilere yönelik nefret ve ayrımcı söylemin inşasında sosyal medyanın rolü gibi bir dizi konu literatürde dikkat çekmektedir (Aktaş, 2018; Aldamen 2020; Avşar ve Varış, 2022; Babacan, 2011; Korkmaz, 2021; Özdemir, 2021; Türkay, 2019). Literatüre bakıldığında Türkiye’de nitelikli göçmen olarak kabul edilen, görece dil becerileri gelişmiş ve uyum sürecinde ön planda yer alan üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımına yönelik çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Yüksek vasıflı göçmenler olarak, genellikle ileri düzeyde sosyal ve beşeri sermaye sergileyen “en iyi ve en zeki” ve “seçkin sürgünler” olarak kavramsallaştırılan üniversite öğrencileri, Suriye’nin en parlak gençlerinden oluştuğu için göçmen kitlesi arasında özel bir grup oluşturmaktadır. Öğrencilerin çatışma sonrası süreçte kendi toplumlarının yeniden inşasında kritik öneme sahip insan sermayesi olması önemlerini güçlendirmektedir (Kaya ve Şahin, 2021). Bu bağlamda Harran Üniversitesi öğrencileri üzerine yapılan bu çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı ve göç politikalarının gelişmesinde yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı nasıl ve ne amaçla kullandığı araştırma odağı yapılmıştır. Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı nasıl kullandıkları ve sosyal medyanın onlar üzerindeki etkisi araştırmanın ana problemidir. Bu bağlamda araştırma bulgularının literatüre özellikle Suriyeli göçmen üniversite öğrencileri bağlamıyla bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

⁵Bilgi güvencesizliği, haberlere ve kişisel bilgilere mültecilerin erişimlerinin güvensiz, istikrarsız ve güvenilmez olduğu ve refahlarına yönelik potansiyel tehditlere yol açan bir durumdur. Bkz. Wall, Otis Campbell ve Janbek. 2017.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel yöntem, Harran Üniversite'sinde okuyan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kullanma nedenlerini ve deneyimlerini anlamak açısından uygun bir araştırma yaklaşımıdır. Çünkü nitel araştırma, sosyal gerçekliğin çok yönlü ve karmaşık doğasının derinlemesine incelenmesi ve açıklanmasının dayanıdır. Fenomenoloji (olgubilim) ve diğer araştırma desenleri ile sosyal gerçekliğin kendi bağlamından kopmadan ve derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlar (Baltacı, 2019; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadıkları deneyim ve tecrübeleri kendi bakış açılarından anlamak temel hedef olduğu için araştırma deseni olarak fenomenolojik desen tercih edilmiştir.

Araştırmada veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme ile öğrencilerin sosyal medya paylaşımlarının temel motivasyonu öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda önce literatür taraması sonra da uzman görüşü alınarak soru formu hazırlanmış, pilot çalışma akabinde süreç tamamlanmıştır. Doküman analizi tekniği sayesinde Suriyeli öğrenci grubunun aktif olduğu sosyal medya hesaplarının içerik analizi yapılmıştır. Böylece öğrencilerin sosyal medyayı hangi amaçla kullandıkları temalandırılarak tartışılmıştır. Çalışmada amaçlı örneklem tekniği kullanılmıştır. Farklı bölüm ve programlardan 25 öğrenci (12 kadın, 13 erkek) ile görüşülmüş ve bilgileri anonimleştirilmiştir. Örneklem büyüklüğü, verilerin doyum noktasına ulaşması ile belirlenmiştir. Görüşmeler ortalama 1-2 saat sürmüş, Kasım 2022 ile Mart 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmadaki veriler örnekleme sınırlıdır ve genelleme amacı taşımamaktadır. Saha araştırması için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan 30.06.2022 tarih ve 2022/112 numaralı kurul kararı ile onay alınmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Sosyo-Demografik Özellikler

Araştırmada, Suriyeli öğrencilerin genel özellikleri, demografik bilgileri, bölümleri, kullandıkları sosyal medya uygulamaları, kullanım süreleri gibi kriterlere göre bilgiler derlenmiştir. Türkiye'de Suriyeli geçici koruma statüsünde bulunan göçmen sayısı 3.298.817, Şanlıurfa'da bulunan göçmen sayısı ise 314.130'dur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Yine Türkiye'de 2022-2023 öğretim yılında 58 bin 213 Suriyeli öğrenci bulunmakta ve Harran Üniversitesinde ise 2179 öğrenci bulunmaktadır.⁶ Örnekleme dâhil olan 25 kişiden 12'si kadın 13'ü de erkek öğrencidir. Öğrenciler, Osmanbey Kampüsü ve Eyyübiye Kampüsünden seçilmiştir. Görüşme yapılan öğrenciler, Suriye'nin Dara, Rakka, Deyrzor ve diğer illerinde

⁶Bkz. YÖK Bilgi Yönetim Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, Erişim Tarihi, 19.07.2024.

doğup büyüyen Suriye’de iç savaşın çıkmasıyla Şanlıurfa’ya göç eden insanlardan oluşmaktadır.

Örnekleme dahil olan Suriyeli üniversite öğrencileri hakkındaki sosyo demografik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Cinsiyet	Yaş	Fakülte	Kullandığı Sosyal Medya Uygulamaları	Kaç Yıldır Sosyal Medya Kullanıyor	Günlük İnternet Kullanımı (saat)
E1 ⁷	23	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	14	10
K1 ⁸	23	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	14	12
E2	23	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	13	8
E3	22	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	10	8-9
K2	22	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	9	10
K3	18	Eğitim Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	6	7-8
E4	27	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	14	8-10
K4	21	Şanlıurfa Teknik Bilimler MYO	Instagram, WhatsApp,	12	8-9
K5	22	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	10-11
E5	23	Tıp Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	13	8-9
E6	23	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	9-10
K6	24	Eğitim Fakültesi	Instagram, WhatsApp,	12	9-10
K7	25	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	7-8
K8	24	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8-10
K9	24	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, WhatsApp,	12	6-7
K10	24	Şanlıurfa Teknik Bilimler MYO	Instagram, WhatsApp,	12	6-8
K11	20	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8
K12	23	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	10
E7	20	Ziraat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8-9
E8	21	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	12	9-10
E9	25	Mühendislik Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	12	10
E10	20	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	10-11

⁷E:Erkek

⁸K:Kadın

E11	20	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	8-9
E12	24	Ziraat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp, Facebook	13	6-7
E13	20	Fen-Edebiyat Fakültesi	Instagram, X, WhatsApp	12	5-6

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere toplamda 25 kişi ile görüşülmüştür ve bu sayının 12'si kadın öğrenci, 13'ü de erkek öğrencidir. Bu öğrencilerin yaş dağılımına bakıldığında 18 yaşında olan 1 kişi, 20 yaşında olan 5 kişi, 21 yaşında olan 2 kişi, 22 yaşında olan 3 kişi, 23 yaşında olan 6 kişi, 24 yaşında olan 5 kişi, 25 yaşında olan 2 kişi ve 27 yaşında olan 1 kişi vardır. Görüşülen kişilerin tamamı Harran Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrenciler en yaygın sosyal medya araçları olan Instagram, X, WhatsApp ve Facebook'u kullanmaktadır. İnternete geçirilen süre 5-12 saat aralığında değişmekte olup bir hayli yüksek görünmektedir.

Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanma Deneyimleri

Araştırma bulgularına göre Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya uygulamalarını birçok değişik amaçla kullanmaktadır. Söz konusu alanlar aşağıda başlıklar halinde analiz edilmektedir.

İletişim ve Haberleşme Amaçlı Kullanım

Görece bir kolaylık ve özgürlük alanı sağlayan sosyal medya platformları birçok farklı amaçla kullanılmaktadır. Genel olarak mülteciler tarafından inşa edilen üç tür sosyal ilişki dikkat çekmektedir: Sosyal bağlar, sosyal köprüler ve sosyal bağlantılar. Sosyal bağlar, aile, ortak etnik kökenler, ortak uluslar, ortak dinler vb. alanlarda ortaya çıkan bağları ifade etmektedir. Sosyal köprüler, mültecilerin diğer topluluklarla kurdukları bağlantıları ifade eder. Sosyal bağlantılar ise mültecilerin devlet kurumlarıyla olan ilişkilerini ifade etmektedir (Kaya, 2022). Sosyal medya da bu üç ilişki biçimine çeşitli düzeylerde aracılık eder. Kullanıcılar diğer insanlarla iletişim kurma, eğlence, eski tanıdıklarını bulma, sosyal bir çevre oluşturma, bilgi sahibi olma gibi sebeplerle sosyal medya platformlarına yönelmektedir (Babacan, 2011; Erdoğan ve Torun, 2009). Dolayısıyla iletişim ve haberleşme sosyal medya kullanımının temel bir yönünü oluşturmaktadır. Özellikle göç süreci ve sonrasında kayıplara erişim, yakınlarla ortak bağları koruma ve dış gruplarla temas, olup bitenden haberdar olma sosyal medyayı bir iletişim ve haberleşme aracı olarak kullanılmasını zorunlu kılar. Bazı görüşmelerde bu durum ön plana çıkmaktadır:

Göç sürecinde tüm iletişim araçlarını kullandım, Whatsapp, Instagram gibi nedeni şu, sosyal hayata bağlı kalabilmek için ve sevdiklerimizden sürekli haberdar olabilmek yani iletişim sağlayabilmek için takip ediyorum (E7).

Yakınlarla iletişim kurmak, sosyal medya, bilgi ya da haber edinme, eğlence gibi amaçlarla sosyal medyayı kullandım (E8).

Öğrencilerin genel olarak WhatsApp, Instagram, Facebook ve X kullandıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin kendi ülkelerinde iken sosyal medya araçlarını kısıtlı alanlarda kullandıkları ama göç sonrası değişen koşullara bağlı olarak daha aktif bir kullanıma yöneldikleri anlaşılmaktadır. Örneğin bir aktarım şöyledir:

WhatsApp, Facebook ve X. önceden kullanıyordum ama Türkiye'ye geldikten sonra Instagram'a geçtim daha yaygın kullanıldığı için. (E7).

Görüşmelerde bir kısım öğrencinin sadece Suriyeli gruplar değil aynı zamanda ev sahibi toplum tarafından kurulan karma gruplara da katıldıkları ve etkileşimde buldukları tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak temelde iletişim ve haberleşme kaygısı yer almaktadır:

Türkiye'deki Suriyeliler hakkında haberleri öğrenmem için Türk Grupları/ Sayfaları takip etmekteyim (E9).

Hem Türk hem Suriyelilerin olduğu gruplar var takip ettiğim ve bu gruplarda, genel bilgiler, yeni haberler, kültür, sanat, şiir ve eğitim gibi şeyler paylaşılmaktadır (E8).

Yukarıdaki aktarımlarda da görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarını, topluluk içi ve topluluklar arası iletişim, dil, haberleşme, bilgi edinme gibi hususlarda kullanmaktadır. Savaş ve göçle birlikte bazı ihtiyaçlar çeşitli sosyal medya platformlarını kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Örneğin Babacan (2011) Suriyeli sığınmacıların Arap Baharının başlamasıyla sosyal medyayı etkili kullanmaya başladığını çünkü bu mecraların fikir paylaşımı bakımından önemli kolaylıklar sağladığını aktarmaktadır. Ürdün örneğinde Suriyeli mültecilerle yapılan bir çalışma, mültecilerin telefonu daha geniş bir siyasi bağlam içinde gördüklerini ortaya koymaktadır. Mülteciler, internet erişimi olan cep telefonlarının devrim ve Suriye'de olup bitenler hakkında dünya kamuoyunun bilgilenmesi noktasında kritik işlevler gördüğünü belirtmişlerdir (Wall, Otis Campbell ve Janbek, 2017). Bu bağlamda McGregor ve Siegel'in (2013) teknolojik araçların göçmen ailelere bilgi akışı sağlama kolaylığı tespiti de bulgularımızla uyumlu çıkmıştır. Benzer şekilde Madianou, yaptığı araştırmalarda cep telefonlarının ulusötesi ailelerin uzun mesafeli ilişkilerini sürdürme yöntemlerini dönüştürdüğünü tespit etmiştir. Ona göre aile ve arkadaşlarıyla uzun mesafeli ilişkilerini yönetmek için akıllı telefon kullanan Birleşik Krallık'ta yaşayan Filipinli göçmenler günde bir milyardan fazla mesajlaşma gerçekleştirmektedir. Fonksiyonel niteliklerinden dolayı cep telefonu, "21. yüzyılın İsviçre çakısı" olarak tanımlanmaktadır. (Madianou, 2014). Bazı araştırmacılar internete erişimin temel aracı olan cep telefonlarının "ulusötesi bağların" sürdürülmesine yardımcı olan birçok amaca hizmet ettiğini öne sürmekte, cep telefonlarına yaygın erişimi "göçmen ulusötesiliğinin sosyal tutkalı" olarak nitelendirmektedir (Wall vd., 2017). Bu da dijital araçların göçmenler için bir yaşam kiti işlevi gördüğüne işaret etmektedir.

Komito (2011) da yeni sosyal medyanın göçmenlerin geride kalan arkadaşları ve akrabalarının yanı sıra kendileri gibi kendi toplumlarını terk eden arkadaşları ve akrabalarıyla da iletişim kurmasını ve grup üyelerinin nerede yaşadığına bakılmaksızın, bu bireylerin birbirleriyle süreklilik duygusunu sürdürmelerine imkân sağladığını vurgulamaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) 2017 yılı raporu Türkiye'de yaşanan Suriyeli-lerin %78.8'inin geride kalan aileleri ile iletişim için internet kullandığını vurgulamaktadır (AFAD, 2023). Dolayısıyla araştırma bulguları göç süreci ve sonrasında Suriyeli üniversite öğrencileri tarafından internet tabanlı sosyal medya araçlarının, iletişim, dil, haberleşme, bilgi edinme gibi temel alanlarda gerek topluluk içi ve gerekse topluluklar arası düzeylerde kullanıldığına işaret etmekte bu sonuç literatürle uyumlu görünmektedir.

Enformasyon ve Sosyalleşme Aracı Olarak Sosyal Medya

Çeşitli konularda enformasyon ve sosyalleşme olanağı sunma sosyal medyanın diğer bir boyutudur. Bu fonksiyon öğrenciler açısından çok farklı alanlarda tezahür etmektedir. Örneğin görüşme yapılan Suriyeli üniversite öğrencilerinden bazıları şu aktarımlarda bulunmuştur:

Evet, çok faydalı oldu, üniversite için ve bazı hukuki işlemler için rehber oluyordu. Kendi tecrübesini paylaşan ya da aynı duruma düşen insanlardan yardım alıyorduk (E3).

Birçok şeye faydası oldu destek sağlayan psikologlar. Moral verici ve ümit verici hesapları takip ediyorum, gönüllülük hareketleri, eğlenceli ve çocukları mutlu etmek için. Yeni yerleri keşfetmek için gitmeden araştırma amacıyla kullanıyorum örneğin okuyacağın şehri tanımak için onu araştırabilmek için ... (E8).

Evet, sığınmacıların herhangi bir sorunu varsa sosyal medyaya yazıp gerekli destek ve yönlendirmeleri diğer tecrübeli sığınmacılardan alabilirler. Örneğin, iş bulma konusunda, hizmet (eğitim, hastane, avukatlık vs.). Genel olarak ben haberlerden daha çok eğlenceli hesapları takip ediyorum. Örneğin, Suriye ve Arap ülkelerinin yemeği, tarihi ve hatta esprilerini içeren tüm sayfaları takip ediyorum. Sürekli yeni insanlarla tanışıyoruz önce sanal ortamda sonra da gerçek hayatta. Yeni çevre ve arkadaş edinme konusunda bana şahsen yardımcı oldu. (E7).

Sosyal medya platformları, öğrencilere üniversite eğitimi ve hukuki işlerde, psiko-sosyal gelişimde, bilgi alışverişinde ve sosyalleşmede çeşitli olanaklar sağlamaktadır. Nitekim sosyal medya, bireylerin özel hayatlarını, hobilerini ve fikirlerini diğer kullanıcılarla paylaşmalarının yolunu açar. Diğer yandan mesajlaşma, grup sohbetleri ve video konferans gibi araçlarla iletişim kurabilmelerini sağlar, bu şekilde kullanıcılar arkadaşlarıyla, aileleriyle veya diğer kullanıcılarla iletişim ve bağlantı kurabilirler (Babacan, 2011). Bu bilgiye erişim ve sosyalleşmenin önemli bir yönünün oluşturur. Akakpo1 ve Bokpin (2021) göç sonrası süreçte sosyal medya kaynaklarında göçmenlerin kendilerini “evlerinde hissetmelerini” sağlayacak

iş, etkinlik ve arkadaş gibi fırsatlar sunduğunu vurgular. Dekker ve Engbersen'in yaptıkları araştırmada da görüldüğü üzere, sosyal medya sayesinde iletişim daha ucuz, daha sık ve medya açısından zengin hale gelmiştir. Bu durum, zayıf bağları güçlendirmek ve hatta yeni bilgiler sağlayan gizli bağları harekete geçirmek için yeni yollar oluşturmaktadır (Dekker ve Engbersen, 2012). Türkiye'deki Suriyelilerin çeşitli hizmetlere erişimi ve sosyalleşmeleri için birtakım uygulamalar da geliştirilmiştir. Bu uygulamada sığınmacılara; hakları konusunda, iş gücü piyasası konusunda, iş arayanlara iş bulma konusunda, sağlık, dil ve eğitim sistemi konularında, kayıt işlemleri konusunda bilgilendirmeler yapılmaktadır (Özdemir, 2020). Dolayısıyla tüm bu bilgi ve sosyalleşme mecralarına erişimin önemli bir aracı sosyal medyadır.

İstihdam ve Meslek Aracı Olarak Medya

Gelişen teknoloji sayesinde sosyal medya araçları iş olanakları da sunabilmektedir. Sosyal medya aracılığıyla iş arama ve iş başvurusu yapma önemli bir olanaktır. Öte yandan işverenler sosyal medya platformları üzerinden iş ilanı vermekte ya da işe almak istediklerini sosyal medya kimliği üzerinden inceleyebilmektedirler (Nurata, 2023). Zorunlu göç beraberinde çeşitli güçlükler oluşturur. Özellikle geçim temel bir sorundur. Yapılan görüşmelerde Suriyeli üniversite öğrencileri göç ettikleri ülkelerde ekonomik sıkıntı çekmemek, iş bulmak ve mesleki kariyer için bazı gruplara katıldıklarını veya bazı haber sayfalarını takip ettiklerini belirtmektedir. Örneğin bazı katılımcılar durumu şöyle ifade etmektedir:

Kendi bölümüm dışında gazeteciliğe de merak saldığım için ve gazeteci olmak istediğim için haber ajansları, gazeteler, bazı sosyal medyadaki kişisel profilleri takip ediyorum. Bu sayfalar sayesinde gazeteciliğe dair fikir edinebiliyorum (E9).

Şu anda öğrenci olduğum için çalışıp para kazanmakta zorlanıyorum. Bu sebeple Şanlıurfa'da yaşayan Suriyelilerin açtığı bir facebook grubunu takip ediyorum ve orada part-time çalışabileceğim işleri araştırıyorum. Aynı zamanda kendi bölümüme dair sayfaları da takip ediyorum. (E12).

Meslek anlamında kendi alanım (inşaat) ile ilgili grupları takip ediyorum ve çoğu paylaşım hem metin hem de video içermektedir. (E7).

Araştırmadan bulguları, öğrencilerin meslekleri ile ilgili grup ve sayfaları takip ettiğini göstermektedir. Veri toplamak amacıyla dahil olunan bazı Facebook gruplarında iş ilanları paylaşımları ve iş arayanlara destek metinleri tespit edilmiştir (İş İmkânları Suriyeliler ve Türkler Facebook Grubu, 2023). Erdoğan ve Özgüler 'in de vurguladığı gibi günümüzde Facebook ve X gibi platformlar bireylere istihdam oluşturma hususunda önemli bir role sahiptir (Erdoğan ve Özgüler, 2013). Harran Üniversitesinde gerçekleştirilen ve örnekleme göçmen ve yerel gençlerin de dahil olduğu bir araştırmada dijital yeterliliklerin genç istihdamında

önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu yeterlilikler ile bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim olanakları arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Yanı sıra dijital anlamda kendisini geliştiren gençlerin özgüvenleri artmakta dijital iletişim araçlarını etkili kullanmayı öğrenen gençlerin yeni dijital imkânların da farkına vardığı araştırmada vurgulanmıştır (Ağca Varoğlu ve Gülerce, 2023). Akakpo1 ve Bokpin (2021) tarafından yapılan araştırmada sosyal medyanın iş bulma süreçlerinde işlevsel olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bulgularımız benzer araştırma sonuçlarıyla paralel çıkmıştır.

Dayanışma ve Manipülasyon Alanı Olarak Sosyal Medya

Sosyal medya platformları akran gruplaşmalarının yüksek olduğu ortamlardır. Bu, aynı zamanda gruplar arası dayanışma ve çatışma pratiklerine yol açar. Araştırma sonuçları, dijital ortamın dayanışma açısından kritik bir mecra olduğuna işaret etmektedir. Dijital dayanışma sayesinde öğrencilerin çeşitli sorunlarına çözüm bulabildikleri ve bu durumun onların ruh sağlığına pozitif katkıda bulunduğu anlaşılmıştır. Örnek bazı aktarımlar şöyledir:

Üniversite için dayanışma grupları var ve bazı zamanlarda bir uyarma platformu olarak kullanılıyor ve burada Suriyeli sığınmacılar sosyal medyayı dayanışma aracı olarak kullanmaktadır. (E3).

Dayanışma odaklı gruplar ve sayfalar var ve bu gruplarda yanlış anlaşılımlar, doğru bilinen yanlışlar, ırkçılık konuları paylaşıyor (E8).

Görüldüğü gibi Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medya araçlarını dijital bir kimlik etrafında dayanışma, manipülatif haberlere karşı bir teyit aracı, doğru bilgiye ulaşma ve ayrımcılığa karşı farkındalık oluşturma amaçlı kullandığı anlaşılmaktadır. Komito, (2011), McGregor ve Siegel, (2013) internetin kimliklerin keşfedebileceği ve güçlendirilebileceği bir alan yaratarak diasporik kimliklerin oluşumunu etkilediğini dolayısıyla sosyal medya uygulamalarının bağ sermayesine katkıda bulunarak toplulukları geliştirdiğini ve desteklediğini ifade etmişlerdir. İsrail'de yaşayan Rusya'dan gelen genç göçmenler arasında İnternet kullanımına ilişkin bir araştırma, onların yerel akranlarıyla etkileşim kurmak için çevrimiçi sohbetleri kullandıklarını göstermiştir. Diğer bir araştırmada, ABD'deki Çinli göçmen öğrenciler arasında benzer sosyal medya kullanım kalıpları bulunmuştur (Alencar, 2018).

Diğer yandan sosyal medya platformları manipülasyon ve yanlış bilgi kaynağı olmaya da müsaittir. Nitekim Suriyeli üniversite öğrencileri sosyal medya araçlarında oluşturulan çeşitli grupların manipülatif haberler paylaşarak olumsuz bir algı oluşturduklarını, yanlış yönlendirmeler yaptıklarını ve bunların sığınmacıların bilgisi dışında yapıldığını belirtmektedir:

Birçok konuda yanlış kullanıldığını düşünüyorum çünkü yanlış yönlendirme yapan hesap ya da gruplar çok ve sığınmacıların haberleri olmadan kullanılıyor (E8).

Eskilerde bu grupları takip ediyordum ama abartılı bir şekilde algı/yalan haberleri sık sık paylaştıklarını görünce hepsini takipten çıkardım (E9).

Dekker ve Engbersen (2012), sosyal medyanın yanlış bilgi ve manipülasyon zemini oluşturduğuna işaret eder. Çünkü sosyal medya teknolojileri göçmenleri “bilgi güvencesizliği” ile karşı karşıya bırakabilir. Bilgi güvencesizliği, sığınmacı göçmenlerin haberlere ve kişisel bilgilere erişiminin güvensiz, istikrarsız ve güvenilmez olduğu ve bu durum onların refahına yönelik potansiyel tehditlere yol açan bir durumdur (Dekker, Engbersen, Klaver ve Vonk, 2018). Dolayısıyla bu mecradaki temiz ve doğru bilgi kritik önemdedir. Nitekim Koçak ve Küçük’ün (2020) 247 kişi üzerinde yaptıkları bir araştırmada internet ve sosyal medya ortamlarında Suriyelilere yönelik kötüleici tarzda yapılan paylaşımlardan katılımcıların önemli bir kısmının olumsuz haberlerin onların bakış açısını değiştirdiğini belirtmişlerdir. İşçi ve Uludağ’ın Suriyelilere yönelik YouTube videolarını inceledikleri çalışmada 250 kişinin 85’i ekonomik problemlerin kaynağında sığınmacıların olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Suriyelilerin kayıt dışı ve düşük ücretle çalıştırılmasının iş imkânlarını azalttığını, TOKİ’den ücretsiz ev sahibi oldukları, sınavsız üniversiteye girdikleri aktarılmıştır (İşçi ve Uludağ, 2019). Tüm bunlar sosyal medyanın manipülatif bilginin yayılmasında da etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum toplumda önemi ölçüde nefret söyleminin yaygınlaşmasına hizmet etmektedir (Avşar ve Varış, 2022). Araştırma bulguları da bu gerçekliğe işaret etmektedir.

Topluluklar Arası Uyum ve Çatışma Alanı Olarak Sosyal Medya

Sosyal medya ev sahibi toplum ile göç eden kitlenin karşılaşma alanıdır. Bu alanda kimi zaman uyum kimi zaman da çatışma içeren paylaşımlar görülebilmektedir. Suriyeli üniversite öğrencileri uyum sürecini destekleyen sayfaların ve grupların olduğunu belirtmişlerdir. Bu tarz grupların ve sayfaların olması iki grup arasında ortaya çıkabilecek olan olayları ve çatışmaları engelleyebilme potansiyeli bulunmaktadır. Uyum süreci ile ilişkili aktarımlar şöyledir:

Sosyal medya uyum sürecine kısmen destek oluyor, örneğin gittiğim şehirleri öğrenebilmek için kullanıyorum oradaki yaşamı, kültürü, nasıl olduğunu öğrenebilmek için... Türkiye’de neler olup bittiğini öğrenebiliriz (E8).

Sosyal medya kesinlikle bazı doğru bilinen yanlışlar, hak ve hukuki işlemler hakkında bilgi almakta bana yardımcı oldu (E3).

Yukarıdaki aktarımlarda da anlaşıldığı gibi sosyal medya platformları uyumu kolaylaştıran olanaklar sunmaktadır. Akakpo1 ve Bokpin’in çalışmasında elde edilen temel bulgulardan biri, sosyal medyanın göç, entegrasyon ve bağlantı için önemli bir role sahip olduğudur (Akakpo1 ve Bokpin, 2021). Sütüoğlu ve Vesek’in çalışmasına göre Suriyelilerin sosyal medya kullanımı göç sonrası gündelik hayatlarında kolaylaştırıcı fonksiyon icra etmektedir. Dil (Türkçe) öğrenmek ve geliştirmek, tanıdıklarla iletişim kurmak bunlardan bazılarıdır (Sütüoğlu ve Vesek, 2023).

Sosyal medya göç eden gruplara karşı uyumu zorlaştıran hatta çatışma seviyesine varacak kışkırtıcı paylaşımlara da imkân vermektedir. Yapılan mülakatlarda bu durum bariz bir şekilde Suriyeli Üniversite öğrencilerinin dikkatini çekmektedir:

Sosyal medya genellikle her konuda faydalı olmuştur fakat her yerde yasadışı uygulamalar var. Örneğin, bazı insanları dolandırıcılıkla karalayan veya göçmen kaçakçılığı ile ilgili paylaşımlar ve benzeri sosyal medyanın suiistimaline birer örnektir. Çoğu vakit bazı yerel halk tarafından paylaşılan provokasyon paylaşımları uyum sürecini bozuyor. (E7).

Sosyal medyadaki paylaşımlar Suriyelilerin ayrımcılığa veya dışlanmasına sebep olabilmektedir. Göçmen karşıları, Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılara karşı nefret duyanlar ırkçılığa neden olabilecek paylaşımlar yapabilmektedir. Bu da onların kendilerini kötü ve bir yere ait değilmiş gibi hissetmelerine dolayısıyla içe kapanmaya yol açmaktadır. Suriyeli öğrencilerle yapılan görüşmelerde bu tür ayrımcı paylaşımlarla pek çok defa yüzleştikleri anlaşılmaktadır:

Paylaşımlarda ve yorumlarda ayrımcılığa neden olabilecek şeylerle karşılaşıyorum ama herhangi bir tepki vermeden okuyup geçiyorum. Bunun en basit örneği Suriyelilere yapılan inanılmaz yardım rakamlarıdır (E3).

Bir şekilde Suriyelileri damgalayıcı bir yorum veya bir paylaşım görüyoruz. Ne gibi? Suriyeliler baş belası, Suriyeliler işimizi aldılar, Suriyeliler fazla çocuk yapıyorlar, Suriyeli çocuklar okuldaki çocuklarımızı dövüyorlar ortamı bozuyorlar, temiz değiller, eğlenceyi severler müsriftirler vs. (E7).

Buoncompagni (2021), ırkçı ve yabancı düşmanı nefret söyleminin özellikle sosyal kanallarda belirgin olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim sosyal medya üzerine yapılan araştırmalar, Suriyelileri konu alan paylaşımlarda ırkçılığa dayalı, etnik ayrımcılığı körükleyen, genellemelerin yapıldığı, olumsuz yargılarda bulunulan ve Suriyeli sığınmacıların istenmediğine dair mesajlar atıldığını göstermektedir (Karamete, 2019; Toprak, 2018; Yıldız, 2020). Göngen, gazete incelemesi yaptığı bir çalışmada Suriyelilerin merkezde olduğu haber başlıklarında abartma, çarpıtma ve yüklenmenin ön planda olduğunu saptamıştır (Göngen, 2022). Ayrımcı, hedef gösteren ve damgalayan tüm bu yaklaşımlar her iki toplum arasında uyumu zorlaştıran çatışmaya zemin hazırlayan adımlar olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kullanım deneyimleri ele alınmıştır. Suriye’deki çatışmalardan dolayı zorunlu olarak göç eden ve sosyal medya platformları ile yakından ilgili olan öğrencilerin fikirlerinin araştırma konusu yapılması göç ve sosyal medya ilişkisini anlamak bakımından önemlidir. Araştırma, yüksek öğretimdeki Suriyeli öğrencilerin sosyal medyayı kullanma deneyimlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Araştırma bulguları literatürle uyumlu olarak göç süreçlerinde internet tabanlı dijital araç ve platformların gittikçe yaygınlaştığına işaret etmektedir. Göç kararlarından yerleşim sonrası süreçlere kadar birçok alanda dijital araç ve platformların göç eden gruplar gibi Suriyeli üniversite öğrencileri için de geçerli olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu bağlamda örneklem grubu olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı kullanma pratikleri beş temel alanda çeşitlilik göstermiştir.

İlk olarak gerek topluluk içi -aile ve arkadaşlarla- ve gerekse topluluklar arası- ev sahibi toplum ve göçmen kitle- ile iletişim ve haberleşmede dijital araçlar ve sosyal medya temel bir yaşam kiti fonksiyonu görmektedir. Suriyeli üniversite öğrencileri açısından özellikle kayıplara erişim, yakınlarla ortak bağları koruma ve bireylerin birbirleriyle süreklilik duygusunu sürdürmeleri, olup bitenden haberdar olma sosyal medyayı bir iletişim ve haberleşme aracı olarak kullanılmayı zorunlu kılmaktadır. Bu olanak aynı zamanda dil gelişimine de katkı sağlamaktadır.

İkinci olarak sosyal medya kamusal bilgi edinme ve sosyalleşmenin dijital zeminini oluşturmaktadır. Sosyal medya araçları ucuz, sık ve medya açısından zengin içerikler taşıdığından, Suriyeli üniversite öğrencileri için eğitim, kamusal alana dair bilgi ve sosyalleşme için gerekli olan etkileşimin ana mecrasıdır. Öğrenciler ev sahibi toplumu tanımak ve yalnızlık hislerini giderebilmek, çeşitli kimselerle sosyalleşmek için sosyal medyayı ve bu mecradaki uygulamaları kullanmaktadır. Dolayısıyla tüm bu bilgi ve sosyalleşme mecralarına erişimin önemli bir aracı sosyal medyadır.

Üçüncü olarak sosyal medya öğrencilerin mesleki bilgi edinme, istihdam ve piyasa bilgisine erişimin temel bir boyutunu oluşturmaktadır. Bulgulara göre öğrenciler, meslek alanları ile ilgili grup ve sayfaları takip etmektedir. Bazı Facebook gruplarında iş ilanları paylaşımları ve iş arayanlara destek olma çabalarının olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sosyal medyanın iş, istihdam ve kariyer süreçlerinde işlevsel olduğu tespit edilmiştir.

Dördüncü olarak Suriyeli üniversite öğrencileri için sosyal medya dayanışma ve manipülasyon deneyimlerinin yaşandığı bir alandır. Bir yönüyle sosyal medya araçları dijital bir kimlik etrafında dayanışma işlevi görürken diğer yandan sosyal medya platformları manipülasyon ve yanlış bilgi kaynağı olma işlevi de görmektedir. Nitekim sosyal medya platformlarında bazı grupların yanlış haberler paylaşarak olumsuz bir algı oluşturdukları, yanlış yönlendirmeler yaptıkları ve bir manipülasyon zemini oluşturdukları bunun da toplumsal nefreti arttırdığı öğrencilerin deneyimleri arasındadır.

Beşinci olarak sosyal medya ev sahibi toplum ile Suriyeli öğrencilerin karşılaşma alanıdır. Bu alanda kimi zaman uyum kimi zaman da çatışma içeren paylaşımlar ön plana çıkmaktadır. Uyum konusu belirli bir dozda ilerlerken özellikle son zamanlarda artan ayrımcı ve nefret

söyleminin önemli bir sacayağı sosyal medya platformlarıdır. Çeşitli hesaplarda Suriyelileri konu alan paylaşımlarda ırkçılığı ve etnik ayrımcılığı körükleyen, stereo tiplerin yapıldığı negatif paylaşımlar Suriyeli üniversite öğrencilerinin olumsuz deneyimleri arasındadır. Bu, aynı zamanda sosyal uyum açısından ket vurucu, çatışma riskini arttıran ve birlikte yaşama dair ümitleri zedeleyen bir durumdur.

Sonuç olarak dijital araçlar ve sosyal medya platformları bir yönüyle göç süreci ve sonrasında iletişim ve etkileşimi kolaylaştırıcı fonksiyonlar icra ederken diğer yönüyle ev sahibi toplumla göçmen gruplar arasında ayrımcılık ve çatışmanın mecrası olarak uyumu zorlaştıran fonksiyonlar içermektedir. Dolayısıyla dijital alan, göçmenlerin sesi olmaya olanak tanıırken dijital kaynaklara erişim, nefret söylemi ve bilgi güvencesizliği gibi faktörler bu sesi baskılamaktadır. Göçmen grupların sosyal medya platformlarının risklerinden korunmak ve sosyal bütünleşme için medya okuryazarlığı ve diğer eğitimlere erişmesi önem taşımaktadır. Bu araştırma Harran üniversitesi örneğinde yükseköğretimdeki Suriyeli öğrencilerin göç ve sosyal medya deneyimlerini ele almış ve sosyal medya kullanımının göç süreçleri boyunca etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Göç olgusu ve sosyal medya kullanımı, geniş bir konu olup olgunun bütüncül bir şekilde incelenmesi için farklı göçmen topluluklarının sosyal medya deneyimleri baz alınarak akademik çalışmalar yapılması önem arz etmektedir.

Kaynakça

AFAD, (2023). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17aTürkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf. Erişim Tarihi: 15.02.2023.

Akakpo1, M. G., Bokpin, H. A. (2021). Use of social media in migration decision making. *Journal of Internet and Information Systems*, Vol. 10(1), pp. 1-5, January-June 2021, DOI 10.5897/IIIS2021.0118.

Aktaş, M. (2018). Arap Ayaklanmaları ve Sosyal Medyanın Rolü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), s.203.

Aldamen, Y. (2020). Sosyal Medyanın Ürdün ve Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkisi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Alencar, A. (2018). Refugee integration and social media: a local and experiential perspective, *Information. Communication&Society*, 21:11, 1588-1603, DOI:10.1080/1369118X.2017.1340500.

Avşar, B., Varış, M. (2022). Sosyal Medyada Nefret Söylemi. *TRT Akademi*, 7(14), 348-359. <https://doi.org/10.37679/trta.1064003>

Babacan, M. (2011). Sosyal Medya ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 63-92.

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.

Buoncompagni, G. (2021) 'Digital (Dis)integration. Narratives and Management of Migration on Social Media'. *Peace Human Rights Governance*, 5(1), 41-64.

Castles, S., Miller, J. M. (2008). Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri. (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Dekker, R., Engbersen, G. (2012). How social media transform migrant networks and facilitate migration. Working Papers Paper 64, November 2012. International Migration Institute (IMI), Oxford Department of International Development (QEH), University of Oxford, 3 Mansfield Road, Oxford OX1 3TB, UK (www.imi.ox.ac.uk).

Dekker R, Engbersen G, Klaver J. ve Vonk H. (2018). Smart Refugees:How Syrian Asylum Migrants Use Social Media Information in Migration Decision-Making. *Social Media + Society*, 4(1), <https://doi.org/10.1177/2056305118764439>.

Erdoğan, N., Özgüler, V. (2013). Sosyal Ağlarının Üniversite Öğrencilerinin İstihdam Beklentilerine Etkisinin Araştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 577-585.

Erdoğan, Z., Torun, T. (2009). Bir İlişkisel Pazarlama Aracı Olarak Sanal Topluluklar. *Pazarlama Ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 45-71.

Gülerce, H., Ağca Varoğlu, F. G. ve Gülerce, R. (2023). Kapıları Aralamak: Yükseköğretimdeki Göçmen ve Yerel Gençlerin Sosyal Uyum Sürecinde Erasmus+ Gençlik Değişimlerinin Rolü. *Yükseköğretim Dergisi*, 13(3), 421-434. doi: 10.53478/yuksekogretim.1214564.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). YÖK Bilgi Yönetim Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/>.

Göngen, M. A. (2022). Nefret Söyleminin Medyada İnşası: Suriyeli Göçmenler Üzerinden Sözcü Gazetesi Örneği. *Intermedia International E-Journal*, 9(17), 341-356. <https://doi.org/10.56133/intermedia.1170746>

İş İmkânları Suriyeliler ve Türkler. Facebook Grubu, (2023). Erişim adresi: <https://www.facebook.com/%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A7-24-106500824624219>.

İşçi, D., Uludağ, E. (2019). Sosyal Medyada Suriyeliler Algısı: Youtube Sokak Röportajları Üzerine Bir İnceleme. *Ulusa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 3(1), 1-24.

Kaplan, A. M., Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59–68. doi:10.1016/j.bushor.2009.09.003.

Karamete, F. (2019). Twitter’da Suriyeli Mültecilere Yönelik Nefret Söylemi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

Kaya, M. (2017). Türkiye’deki Suriyeliler iç içe geçişler ve karşılaşmalar. İstanbul: Hiper Yayınları.

Kaya, M., Şahin, H. (2021). Harran Üniversitesi’ndeki Suriyeli Öğrencilerin Akademik Entegrasyon Süreçlerinin Analizi. *İnsan Ve Toplum*, 11(3), 39-84.

Kaya, M. (2022). The Role of Religious Organisations and Networks in the Syrian Integration Processes in Turkey. *Epiphany - Journal of Transdisciplinary Studies*, 15(2), 193-221.

Küçük, O., Koçak, M. C. (2020). İnternet ve Sosyal Medya Haberlerinde Ötekinin (Suriyeli Sığınmacılar) Konumlandırılışı: Konya Örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(2), 275-288.

Komito, L. (2011). Social media and migration: virtual community 2.0. *American Society for Information Science and Technology 2011*, v. 62 (6), pp. 1075-1086.

- Korkmaz, E. (2021). Göçmenlerde Dijital Kimlik. Baumus Center Birebir Webinar Serisi. YouTube.
- Kurt, G. (2019). Yeni Medyada Nefret Söylemi: Youtube'da Suriyeli Mültecilere Karşı Üretilen Nefret Söylemi Üzerine Bir Araştırma. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5 (1), 1-20. <https://doi.org/10.34137/jilses.490129>.
- Lee, E. S., (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3 (1), 47-57.
- Madianou, M., Miller, D. (2012). Polymedia: Towards a new theory of digital media in interpersonal communication. *International Journal of Cultural Studies* 16(2) 169–187, DOI: 10.1177/1367877912452486.
- Madianou, M. (2014). Smartphones as polymedia. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19, 667–80.
- Maigret, E. (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, (Çev: Halime Yücel). İletişim Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul.
- McGregor, E., Siegel, M. (2013). *Social Media and Migration Research*. UNU-MERIT Working Paper Series, 2013-068, ISSN 1871-9872.
- Moss, D. M. (2018). The ties that bind: Internet communication technologies, networked authoritarianism, and 'voice' in the Syrian diaspora. *Globalizations*,15(2), 265-282, DOI: 10.1080/14747731.2016.1263079.
- Nurata, Z. C. (2023). Sosyal Medyanın İşe Alım Süreçleri Üzerine Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 27-46. <https://doi.org/10.24889/ifede.1013370>
- Özdemir, Ö. (2020). Mülteciler ve Dijital Göç, Eğitim Yayınevi.
- Soydan, E., Alpaslan, N. (2016). Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*. (7), 53-64.
- Sütlüoğlu, T., Vesek, S. (2023). Suriyelilerin Ulusötesi İlişkilerinde ve Göç Sonrası Uyum Süreçlerinde Sosyal Medyanın Rolü. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*(39), 35-61. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.1260030>.
- Toprak, M. (2018). *Sosyal Medyada Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi: Twitter Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Malatya.
- Türkay, B. (2019). *Suriyeli Mülteciler, Sosyal Medya ve Sivil Toplum: Entegrasyon Süreci ve Çözüm Arayışları*. Ankara. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

Uluslararası Göç Örgütü. (IOM). (2009). Göç terimleri sözlüğü (Bülent Çiçekli (der.), çev. Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri. Uluslararası Göç Örgütü (2009): Cenevre.

Wall, M., Otis Campbell, M., ve Janbek, D. (2017). Syrian refugees and information precarity. *New Media & Society*, 19(2), 240-254. <https://doi.org/10.1177/1461444815591967>

Yıldırım, A. Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Basım.

Yıldız, S. (2020). Suriyeli Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi, Göç Sosyolojisi Türkiye'den Örneklerle. Editör: Çağatay Sarp. Orion Kitabevi.